

35 milému svatému duchu
rovné buď pochválenie.
Amen.

1 *oslavného* slavného, oslaveného (gloriosi) – 2 *tajnosť* tajemství – 11-12: svůj pobyt na zemi uzavřel podivuhodným koncem (sui moras incolatus miro clausit ordine) – 16: Starý zákon – 17 *pokrm* za pokrm; *dvanáctému hluku* zástupu dvanácti apoštolů (turbae duodena) – 24 *věrného* věřícího (sola fides sufficit) – 26 *poctivě* uctivě – 28 *stup* (m. *sstup*) ustup (cedat) – 29-30: víra nechť nám dodává sil tam, kde smysly nepostačují (praestet fides supplementum sensuum defectui) – 32 *jasné zpievanie* chvalozpěv (iubilatio)

PÍSEŇ VÁLEČNÁ

Odhodlání k boji obsahuje již píseň proti arcibiskupu Zbyňkovi *Slyšte, rytieři boží*. Výzva k „rytířům božím“, aby se připravili k boji, rozumí se sice zatím ve smyslu duchovním, proti Antikristovi a jeho stoupcům, ale stačilo, aby přišel zápalnější podnět, a z rytířů duchovních se stali skuteční vojáci. Narážky v přímém oslovení arcibiskupa Zbyňka kladou píseň do let 1410-1411, již po spálení Viklefových knih (16. července 1410), a přiřazují ji k satirickým písním proti tomuto činu. Zdá se však, že ztratila svou aktualitu brzkou Zbyňkovou smrtí (1411) a záhy zapadla.

Z Nového Města patrně vyšla výzva k boji Starému Městu pražskému *Povstaň, povstaň, Veliké Město pražské*. Vznikla snad před polovinou května 1420, v době, kdy ještě Staré Město bylo ochotno jednat s králem Zikmundem. Novoměstští, odhodlání již napřed k odporu, obraceli se patrně touto písní v kritické chvíli k Starému Městu (zvanému tehdy též Veliké Město pražské), o něž v nastávajícím konfliktu se Zikmundem nejvíce šlo.

Nejslavnější a obecně nejznámější válečná píseň husitská, která se stala v pozdějších stoletích symbolem celého revolučního vzepětí, je tábořská píseň *Ktož jsú boží bojovníci*, zvaná též válečnou písní Žižkovou. Tento název však neznáčí, že by Žižka sám byl jejím autorem, nýbrž že vystihuje ducha Žižkova i jeho vojska; tak ji pojímala i stará utrakvistická tradice. Původcem skladby nebyl ani Bohuslav z Čechtice, jemuž byla připisována podle nejasné poznámky v tzv. Jenském kodexu; i domnění, že by autorství nejlépe příslušelo známému skladateli tábořských písní Janu Čapkoví, je pouhým dohadem. Trojdílná sloka této písně se časem zjednodušila, a to tak, že byla přeměněna na tři pětiveršové sloky s jednotným nápěvem původního versu (ke čtyřem veršům původní repetice byl proto přidán pátý verš).

Píseň *Ktož jsú boží bojovníci* se zpívala patrně těsně před bitvou; poukazuje k tomu její obsah (souhrn pokynů, jak si v boji počínat; proto bývá také charakterizována jako vojenský řád v malém). Naproti tomu píseň *Dietky, v hromadu se senděme* byla složena k uvítání vítězů. Zmínka o dětech a snad i oslovení „bratří“ je charakteristický znak původu tábořského.

SLYŠTE, RYTIEŘI BOŽÍ

Slyšte, rytieři boží,
připravte se již k boji,

chválu boží ku pokoji
statečně zpievajte!

5 Antikristus již chodí,
zapálenú péči vodi,
kněžstvo hrdé již plodí,
probuoh znamenajte!

10 Aby čtenie nekázali,
pány světa aby byli,
apoštoly v smiech měli,
jimž pilně přikázal.

*

15 I cožs se, Zbyňku, tak zpořil,
na kněží se tak obořil,
pravdu Krista umořil,
jenž tě v srdce hnětla?

20 Antikristu aby dvořil,
s kanovníky se svolil,
pokorným se protivil,
neb máš málo světla.

*

Zajiec se dřiev zabýval
a již se tak vzhóru vzpal,
aby na lva nic nedbal,
což jemu přikáže.

25 Bože, rad lvu, ať vstane,
zlosti kněžské roztrhne,
zákon Kristov navede,
rci, ať húsky káží!

30 Jest příslovie staré, dobré:
Plémě české poctivé
nelze, by bylo bludné,
všecky země pějí.

*

Tráva, kvietie i povětríe
35 plač hlúposti člověchie,
zlato, kamenie drahé,
poželejte s námi!

Anjelé, archanjelé,
vy Kristovi manželé,
tróni, apoštolové,
40 poželejte s námi!

Ať trojice svatá
toho skrze tělo Krista
i svatých zaslúženie
věrným nedá zahubenie.
45 Amen.

1 *rytieři* bojovníci – 6: vyvíjí vášnivé úsilí, horlivou péčí – 7 *plodí* rozmnožuje, podporuje – 8 *znamenaňte* dejte pozor, všimněte si – 9 *čtenie* evangelium, Písmo svaté – 13 *Zbyňku*: Zbyněk Zajíc z Hazmburka, pražský arcibiskup; *cožs se zpořil* (m. *vzpořil*) proč ses postavil na odpor – 14 *na kněži*: kteří sympatizovali s reformním hnutím – 17 *aby dvořil* abys sloužil – 18 *se svolil* spojil ses, dohodl ses – 20: chybí ti osvětlení duchem svatým – 21 *se zabýval* počínal si zpupně, překračoval míru – 22 *se vzpal* vzepjal se, postavil se na odpor – 23: že nic nedbá na lva, tj. na krále Václava IV.; s ním se dostal arcibiskup do prudkého sporu, uprchl před jeho hněvem 1411 do Uher a tam téhož roku zemřel – 26: učiní přítrž zlobě kněžské – 27 *navede* nastolí – 28 *húsky* přívrženci Husovi, husité – 29-31: srov. též zde na s. 441 pozn. 68-72 – 36 *poželejte* politujte – 39 *tróni*: andělé vyšší andělské hierarchie – 43 *zaslúženie* zásluhy – 44: nedá zahynout věřícím

POVSTAŇ, POVSTAŇ, VELIKÉ MĚSTO PRAŽSKÉ

Povstaň, povstaň, Veliké Město pražské,
všeckna říše věrná této země České,
rytieřské pohlavie i všeckny moci zemské

5 proti tomu králi babylonskému,
ještoť hrozí městu jerusalémskému,
pražské obci i mnohému lidu věrnému.

*

Vezmiž na pomoc krále najvyššého,
proti tvým nepřátelóm velmi silného,
ještoť nenie na všem světě nadeň větčého,

- 10 neb se jemu líbíš tohoto léta,
 že potlačuješ marnost pyšného světa,
 neb požíváš ovoce věčného života.

*

- Zruš Nabuchodonosorovu sochu,
 hada měděného, jenž nad boha ctiechu,
15 chtiec, aby neduhóv sbyli, jemu se klaněli.

 Nerodiž se báti krále uherského,
 ještoť jest na mále cti i chvály jeho,
 nebť bude přemožen od lidu pokorného.

*

- Judith vdova Oloferna mocného
20 přemohlať jest pokorú života svého
 a jeho mečem stala hlavu v stanu jeho.

 Protož sobě zvol krále šlechetného,
 ještoť by byl přítel zákona božieho,
 ať by porazil Oloferna ukrutného

*

- 25 a porazil božieho nepřítele,
 Antikrista, falešné jeho učitele,
 ať nekáží více bludóv v svatém kostele.

- Vzdajmež bohu chválu israhelskému,
 nade všecky bohy bohu velikému,
30 prosiec, ať dá mír a pokoj lidu českému.
 Amen.

2 *všeckna říše* celá obec, všichni obyvatelé – 3 *rytieřské pohlavie* stav rytířský (nebo ve významu „rytíři boží“ jako v předchozí písni) – 4 *proti králi babylonskému*: proti Zikmundovi (obraz.) – 5 *městu jerusalémskému*: Praze (obraz.) – 7 *krále najvyššieho*: boha – 9 *nadeň* nad něj – 12: neboť žiješ tak, aby sis zasloužilo život věčný – 13 *Nabuchodonosorovu sochu*: Nabuchodonosor, král babylónský (605-562 př. n. l.), dobyl třikrát Jeruzaléma a odvedl obyvatelstvo do zajetí babylónského – 14 *hada měděného*: podle Num. 21,9 vztyčil Mojžíš měděného hada na poušti, snad jako symbol vítězství nad zlem. Později Židé tohoto hada uctívali jako modlu, a proto jej král

Ezechiáš zničil (4 Král. 18,4); jak Nabuchodonosorova socha, tak i měděný had symbolicky označují zde světskou moc a vnější nádheru římské církve; *jenž jež* (tj. sochu a hada); *ctiechu* ctíli – 15 *aby neduhóv sbyli* aby se zbavili chorob – 16 *nerodiž se báti* neboj se; *krále uherského*: Zikmunda – 17: jehož čest a sláva se chýlí ke konci – 19-21 *Judith*: židovská žena, která podle bible zabila asyrského vojevůdce Holoferna a tím zachránila město Betulii – 24 *at by* aby – 27 *v svatém kostele* v svaté církvi

KTOŽ JSŮ BOŽÍ BOJOVNÍCI

Ktož jsú boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od boha pomoci
a ufajte v něho,
5 že konečně vždycky s ním svítězíte.

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát viac sľubuje,
pakli kto proň život složí,
věčný mieti bude;
10 blaze každému, ktož na pravdě sende.

Tenť pán velíť se nebáti
záhubcí tělesných,
velíť i život složiti
pro lásku svých bližních.

*

15 Protož střelci, kopiníci
řádu rytieřského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všichni na pána štědrého!

20 Nepřátel se nelekajte,
na množstvie nehľadte,
pána svého v srdci mějte,
proň a s ním bojujte
a před nepřátely neutiekajte!

25 Dávno Čechové říekali
a příslovie měli,

že podlé dobrého pána
dobrá jiezda bývá.

*

30 Vy pakosti a drabanti,
na duše pomněte,
pro lakomstvie a lúpeže
životów netraťte
a na kořistech se nezastavujte!

35 Heslo všichni pamatujte,
kterěž vám vydáno,
svých hauptmanów pozorujte,
retuj druh druhého,
hledič a drž se každý šiku svého!

40 A s tím vesele křikněte
řkúc: Na ně, hr na ně!
Bran svú rukama chutnajte,
bóh pán náš, křikněte!

4 *ufajte* doufejte, spoléhejte – 10 *na pravdě sende* zemře za pravdu – 12 *záhubci tělesných* těch, kteří hubí tělo – 15 *kopinici* bojovníci s kopím – 17 *sudličníci a cepníci* bojovníci se sudlicí a s cepem – 27 *podlé* vedle, pod vedením – 28 *jiezda* válečná výprava – 29 *pakosti a drabanti* záškodníci, neozbrojený lid provázející vojsko – 32 *životów netraťte* zbytečně neutrácejte své životy – 36: dbejte příkazů svých velitelů – 37 *retuj* ochraňuj, vysvobozuj – 41 *bran... chutnajte* zbraň... uchopte, pevně tiskněte

DIETKY, V HROMADU SE SENDĚME

Dietky, v hromadu se senděme,
proti bratří podme,
příkladem Melchisedechovým
chléb a víno nesme!
5 Po nepřátelském svítěžení
již bratří přivítajmež!

David když porazil Goliáše,
k Jeruzalému se vracováše,
z měst mnohých proti němu vyšli,
10 slavně přivítali.

.....
.....

15 Piesnici novú již zpievajme,
v bohu se radujíc,
a pánu bohu poděkujme,
bratří přivítajíc!
Po nepřátelském svítězení
vítajte, bratřie milí!

20 Již jsme vždy od boha dočekali,
čehož jsme našim bratřím žádali.
Protož, bratře milí, vítajte,
vítajte, vítajte!
Po nepřátelském
.

25 Podmež spolu a provodmež se
do domu božieho
a z darovanie rozličného
zvlášť pochvalme jeho!
Po nepřátelském
30

35 Ne nám, hospodine, ne nám,
neb což jsi ráčil, tos učinil sám,
budiž tvému jménu čest,
chvála na věky věkoma!
Po nepřátelském svítězení
vítajte, bratřie milí,

již spolu vítajte!

1 se senděme sejděme se – 2 proti bratří vstříc bratřím – 3 příkladem Melchisedechovým: Melchisedech podle bible požehnal Abrahámovi, vracejícímu se z vítězného boje – 5: po vítězství nad nepřáteli – 8 se vracováše vracel se – 13 piesnici písničku – 25 provodmež se doprovodme se – 26 do domu božieho do kostela – 27 z darovanie rozličného za rozličné dary

PÍSEŇ HISTORICKÁ

Na rozdíl od veršovaných kronik a od písní časových jde o skladby, které chtěly zajímavou událost sdělit lidovým vrstvám. Hrály tedy do jisté míry podobnou úlohu jako noviny. Protože se mohly snadno vtisknout do paměti publika, stávaly se prostředkem agitace, a proto se neomezovaly na pouhé objektivní podání událostí, nýbrž spojovaly s informativním poučením i cíle stranické.

Pro způsob vzniku a rozšíření tohoto literárního druhu je charakteristická